

Wintertelling van de Cana- dese Gans in Vlaanderen, januari 2007

Canadese Gans - Koen Devos

Inleiding

Aan de Canadese Gans *Branta canadensis* een verwilderde ganzensoort die in de jaren 1990 snel in aantal toenam (ANSELIN & VERMEERSCH 2005), werd vanaf de winter 1994/1995 bijzondere aandacht besteed. Dit gebeurde binnen een soortspecifiek project, 'Project Honker' (ANSELIN et al. 1993), waarbij jaarlijks een gebiedsdekkende wintertelling voor de soort werd georganiseerd. Een uitgebreid overzicht van de resultaten van deze tellingen verscheen in het recente themanummer 'Ganzen' van Natuur.oriolus (ANSELIN & DEVOS 2005).

Na de telling van 2004 werd aangekondigd dat er voorlopig niet meer jaarlijks, maar driejaarlijks een honkertelling zou uitgevoerd worden, in afwachting van een betere ontwikkeling van het verzamelen van afschotgegevens van de soort. Dit laatste begint nu op punt te komen. In 2007 werd daarom opnieuw een gebiedsdekkende telling georganiseerd. We hopen in de toekomst aan de hand van regelmatige (maar niet noodzakelijk jaarlijkse) winter-, rui- en algemene watervogeltellingen, en afschot- en afvangstgegevens, een beter beeld te krijgen van de invloed van de beheersjacht en andere beheersmaatregelen op de trends van de populatie. De gegevens verzameld tijdens de midmaandelijke watervogeltellingen kunnen dit aanvullen. We geven hier een overzicht van de belangrijkste resultaten van de wintertelling van 2007.

Materiaal en methode

De telling greep plaats op zaterdag 27 januari 2007 en verliep in samenwerking met Natuurpunt vzw. Plaatselijke coördinatoren van de Vogelwerkgroepen (Vlaamse Vogelwerkgroep) en andere frequente medewerkers aan Honker- of watervogeltellingen werden gecontacteerd en gevraagd om op lokaal vlak te zorgen dat er zo veel mogelijk gebiedsdekkend werd gewerkt. De waarnemers controleerden tussen 14h en 16h een welbepaald gebied en noteerden alle pleisterende Canadese Ganzen (aantal, tijdstip, habitat, lokaliteit en bij verplaatsingen de richting en het tijdstip). Door de telperiode zeer kort te houden werden dubbelwaarnemingen zoveel mogelijk vermeden.

De gegevens werden op lokaal vlak samengebracht en doorgegeven aan het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Daar werden ze ingevoerd in een ArcViewGIS-bestand waarin alle waarnemingsplaatsen gedigitaliseerd worden. Er werden nog eens 155 nieuwe lokaliteiten in kaart gebracht. Het inbrengen van puntwaarnemingen heeft het voordeel dat de gegevens hierdoor zowel op lokale schaal (verschuivingen binnen een zone, landgebruik) als op grotere schaal (door groepering per hok of andere entiteiten) geanalyseerd kunnen worden. Vooraleer een definitief verslag werd gemaakt, werd een detailtabel met resultaten ter validatie naar alle tellers opgestuurd. Hierdoor konden enkele dubbelstellingen (meestal bij gebruik van andere toponiemen voor zelfde gebied) vermeden worden.

Resultaten

Volledigheid van de telling en medewerking

We ontvingen gegevens uit 282 telgebieden, verzameld door 115 vrijwillige veldmedewerkers. De bedekking in Vlaanderen was over het algemeen zeer goed en in heel wat regio's werden er grote inspanningen geleverd om zo gebiedsdekkend mogelijk te tellen. In het Brusselse was de invulling wat minder en voor Limburg, die nog geen 'honkertiltraditie' (maar nu wel honkers) heeft, werkten we (met uitzondering van het Schulensbroek) met de aantallen van de watervogeltelling van januari 2007. Deze geven waarschijnlijk toch een vrij goede benadering van de aanwezige vogels in deze periode, en zeker van de gebieden die frequent door de Canadese Gans bezocht worden. Er was die dag een goede zichtbaarheid (geen regen noch mist) met in de namiddag zonnige periodes.

Aantallen

Er werd tijdens de telling een totaal van 8791 Canadese Ganzen waargenomen. De grootste aantallen werden genoteerd in de Leie- en Scheldevallei, en plaatselijk in de Kalmthoutse Heide, bij de Hees te Hoogstraten en in het Mechels Broek. Er waren opvallend weinig grotere groepen, met slechts in 9 gebieden meer dan 200 ex.. De grootste groep bestond uit 439 vogels (Mechels Broek).

Korte bespreking van de waarnemingen (zie Figuur 1)

In de zone met het kustgebied, de Westhoek en het Brugse-Beernem is de Canadese Gans meer en meer een gewone verschijning aan het worden in de polders, zij het toch nog in relatief kleine aantallen. Een opvallende groep werd opgetekend bij de Kleiputten van Snaaskerke (122 ex.). In de weiden bij Stalhille werden 67 ex. genoteerd. Elders in de polders zaten tot enkele tientallen vogels. In de Verdrongen Weiden bij Ieper werden 50 ex. gezien. In de zandstreek Brugge-Torhout-Beernem werd de "grootste" concentratie waargenomen aan de Doolhofvijver te St-Kruis: 59 ex. Elders waren er maar telkens enkele tot tientallen vogels, op veel plaatsen zelfs minder dan 10. Ook in traditioneel 'ganzenrijke' gebieden zoals de Put te St-Pieters, de Put Zevenkerke te Loppem en rond Beernem, zaten nauwelijks vogels. In het totaal werden er in het kustgebied, de Westhoek en de zone van Brugge tot Beernem 662 ex. genoteerd.

In het Gentse en het noorden van Oost-Vlaanderen werden hogere aantallen waargenomen in het krekengebied te Bentille aan de Bentillekreek (176 ex.), ten noorden van de stad te Lochristi Oud Vliegveld (152 ex.); ten westen op de klassieke plaatsen zoals de Bourgoyen (247 ex.), de Assels (251 ex.), de Hoge Lake (114 ex.) en de Keuzemeersen (91 ex.) te Drongen en ten oosten van Gent aan de Put Renardeau te Beervelde (194 ex.), de Kalkense Meersen (230 ex.) en het Donkmeer te Overmere (132 ex.). In de hele zone zaten er tijdens de telling 2308 vogels.

In het Waasland (inclusief Linkeroever) waren er concentraties aan de Putten (west) te Kieldrecht (195 ex.) in het Molsbroek te Lokeren (184 ex.), aan de Kleiputten Hofstraat te Tielrode (124 ex.) en aan De Bunt te Hamme (83 ex.). In heel de Kruibeekse Polder samen zaten 358 ex. Op een aantal plaatsen werden nog telkens enkele tientallen vogels gezien. In het totaal werden er in deze zone 1168 ex. waargenomen. In de Leie-Scheldevalleizone ten zuiden van Gent zaten duidelijk meer grotere groepen. In de Leievallei werden 283 ex. bij Ooidonk en 347 ex. aan de Vosselareput/Leyhoek te Bachte/Astene waargenomen. In de Scheldevallei werden 361 ex. gezien aan de Reymere te Merelbeke, 127 ex. aan de Spanjaard te Zevergem, 100 ex. aan de Grootmeers en Mesure te Zingem, 82 ex. aan de Golf de Ghellinck te Elsegem en 79 ex. in de Scheldemeersen te Oudenaarde. Elders waren er nog verschillende groepen van meerdere tientallen. In het totaal werden in de hele zone 1856 vogels gezien.

Canadese Gans - Koen Devos

In het Antwerpse en de Kempen werden belangrijke aantallen gezien in de Kalmt-houtse Heide (400 ex.), aan De Hees te Hoogstraten (240 ex.) en aan de Kuifeend te Oorderen (143 ex.). In het traditioneel ganzenrijke kleiputtengebied van St-Lenaarts en Rijkevorsel werden 84 vogels waargenomen. Elders in de zone waren de aantallen zeer laag. In totaal werden er 909 ex. gezien.

In het Lierse werden slechts op twee plaatsen hogere aantallen geteld: 50 ex. aan het Golfterrein Bossenstein te Broechem en 188 ex. aan het Viersel Gebroekt. Elders zaten geen of slechts 1-2 vogels. In totaal waren er 241 ex. Ten zuiden van de stad Antwerpen en in Klein Brabant werden twee grote groepen waargenomen: 196 ex. te Niel in de Polder en 164 ex. aan de Laarpolder en Schelle Polder te Schelle. Elders werden er nauwelijks Canadese Ganzen gezien. In totaal waren er 422 ex.

In het overgangsgebied tussen de provincies Antwerpen en Brabant, traditioneel een zone met veel pleisterplaatsen, was er deze keer opvallend weinig te zien. Het Mechels Broek scoorde wel als topper van de telling met 439 ex., maar in de andere gebieden werden nauwelijks enkele groepjes van een 30-tal vogels genoteerd. Er werden in totaal 557 ex. waargenomen.

Uit het Brusselse ontvingen we weinig gegevens: er zaten wel 25 ex. in de Nationale Plantentuin te Meise en 58 ex. aan de vijvers van Tervuren, dus 83 ex. in totaal. In de omgeving van Leuven werd een grotere groep gezien op de slaapplaats aan het Grootbroek te St-Agatha-Rode (103 ex.). Aan de slaapplaats van de Plas van het Provinciaal domein te Kessel-Lo telde men 29 vogels. In totaal werden er 136 vogels gezien. In de Dender- en Markevallei waren er naast een concentratie van 72 ex. in de Wellemeersen (Welle) nog 3 groepen van 25-50 ex. Elders werden er nauwelijks vogels gezien. In het totaal telde men 202 ex.

In Limburg werd tijdens de telling zelf een groep van 50 ex. gezien in het Schulensbroek. Tijdens de mid-januari watervogeltelling werden in de Demervallei tussen Diepenbeek en Herk-de-Stad 29 vogels waargenomen. Elders bedroegen de aantallen nauwelijks 10 exemplaren. In het totaal komen we aan 116 ex.

Canadese ganzen met nekringen

Tijdens de telling van 27 januari 2007 werden slechts twee Canadese Ganzen met nekkring waargenomen! De twee aflezingen vonden plaats in Noord-West-Vlaanderen:

- BNR in Beernem - Van Haelewijnvijver (Egon Niesen)
- BNX in Varsenare - Kwetshage (Stijn Cooleman)

Beide vogels werden als adult van een nekkring voorzien in Loppem (ten westen van Brugge) aan de Zevenkerkeplas op 6 juli 2003 (net zoals 34 andere soortgenoten). Hun actieradii liggen volledig binnen een straal van 15 km rond deze ringplaats, zonder overlap. BNR werd enkel ten oosten van Loppem teruggemeld, vooral in de Zandstreek. In het broedseizoen 2006 bracht deze Canadese Gans een pullus groot aan de Van Haelewijnvijver (Beernem), waar ze sindsdien meestal verbleef. De Canadese Gans met nekkring BNX verplaatste zich uitsluitend ten westen van Loppem en pleisterde overwegend aan de rand van de Oostkustpolders. BNX werd in deze winter frequent op de Roksemput gezien, ongeveer 5 km van de Kwetshage verwijderd.

Bespreking en conclusies

Gezien de onvolledige telling in het Brusselse schatten we de huidige (winter) populatie op minimum 9000 exemplaren. Tijdens de voorgaande telling in 2004 bereikten we een totaal van 9200 ex. wat hoger is dan het huidige resultaat van 8791 ex.. In 2007 werd Vlaanderen goed gebiedsdekkend geteld. Wel hadden we een uitzonderlijk zachte winter, maar net voor de telling was er een korte vorstperiode waardoor een aantal vogels misschien naar andere gebieden (Scheldemonding?) uitgeweken zijn. In het Lierse bvb waren bepaalde gebieden waar Canadese ganzen voordien pleisterden, op 27 januari dichtgevroren. Tijdens de telling zat er niets (med. D. Colin). Ook andere waarnemers melden afwezigheid van vogels op "vaste pleisterplaatsen" (o.a. Wintam, St-Pieters bij Brugge, Plantentuin Meise, Kraenepoel Aalter). Door het zachte weer waren waarschijnlijk ook al een aantal vogels per koppel verspreid over potentiële broedgebieden (en misschien gedeeltelijk gemist?). Opvallend was zeker dat de groeps groottes kleiner waren dan tijdens de tellingen voorheen. In de gebieden die gedurende de 6 teljaren (1998-2004, uitgezonderd 2003-mislukte telling) de hoogste waarden scoorden, liggen de cijfers van 2007 allemaal flink onder de gemiddelde groeps grootte in deze gebieden over die 6 jaar. De resultaten tijdens de watervogeltellingen van oktober en november (gegevens Databank Watervogels INBO, K. Devos) tonen vaak concentraties op andere plaatsen dan in de maand januari, met in enkele gebieden opvallend hogere aantallen dan wat we tijdens onze telling bekwamen (o.a. Kraenepoel Aalter, Zandpunt Scheldewijk Melle, Netevallei Lier-Duffel, Polders Doel, met telkens meer dan 500 ex.). Door de spreiding van deze watervogeltellingen over verschillende dagen is er wel meer wisselwerking tussen de gebieden en bekomen we niet altijd vergelijkbare resultaten. In vergelijking met vroeger tellingen werden er opvallend weinig vogels met nekringen gezien. Daar is niet meteen een verklaring voor te vinden.

Dankwoord

Dit jaar werd zowel door de organisatoren als door de tellers een grote inspanning geleverd om Vlaanderen zo gebiedsdekkend mogelijk te tellen. Onze dank gaat uit naar alle 115 tellers en in het bijzonder naar de plaatselijke coördinatoren, Marieke Berkvens (Antwerpse Kempen en Lier), Ludo Benoy (Antwerpen), Luc Van de Perre (Linkeroever), Joris Everaert (Waasland), Nico Geiregat (Schelde-Leie), Luc Vandeghinste (ZW-Vlaanderen), Didier Van Brussel (Kalkense Meersen), Walter Hamelinck (NO-Vlaanderen), Dirk Vanhoecke (Middenkust), Chris Coeckelbergh (Klein-Brabant), Wouter Faveyts (Dender), Jan Soors en Régis Nossent (Mechelse) en Dominique Verbelen (Natuurpunt vzw) die met ijzeren hand de organisatie van de tellingen in de hele regio Oostkust op zich nam, bijgestaan door Stijn Cooleman. Maarten Hens bezorgde gegevens van Leuven, Koen Leysen van het Schulensbroek, Olivier Dochy van Ieper en Koen Devos van de Westkust en IJzervallei. Dit jaar sleept Dirk Colin uit Lier de gouden honker in de wacht voor de volledige rondrit van zijn regio.... per fiets!

Op 18 februari overleed Etienne Van Rooy uit Schilde, vele jaren enthousiast medewerker aan de 'honkertellingen'. Wij zullen zijn gewaardeerde medewerking niet vergeten.

Deze tekst is een samenvatting van het rapport met gedetailleerde telgegevens dat werd toegezonden naar elke teller (Anselin & Cooleman, 2007). Als je dit in pdf-formaat wenst te bekomen, mail naar anny.anselin@inbo.be.

Referenties

ANSELIN A. & S. COOLEMAN, 2007.

Wintertelling van de Canadese Gans, *Branta canadensis* in Vlaanderen (2007). Instituut voor natuur- en bosonderzoek, Brussel ism Natuurpunt vzw, Mechelen, INBO.R.2007.7

ANSELIN A. & G. VERMEERSCH, 2005. De status van broedende verwilderde ganzen in Vlaanderen. *Natuur.oriolus* 71, Bijlage Themanummer Ganzen:111-120

ANSELIN A. & K. DEVOS, 2005. Wintertellingen van verwilderde ganzen in Vlaanderen, met bijzondere aandacht voor de Canadese Gans, *Branta canadensis*. *Natuur.oriolus* 71, Bijlage Themanummer Ganzen: 90-102.

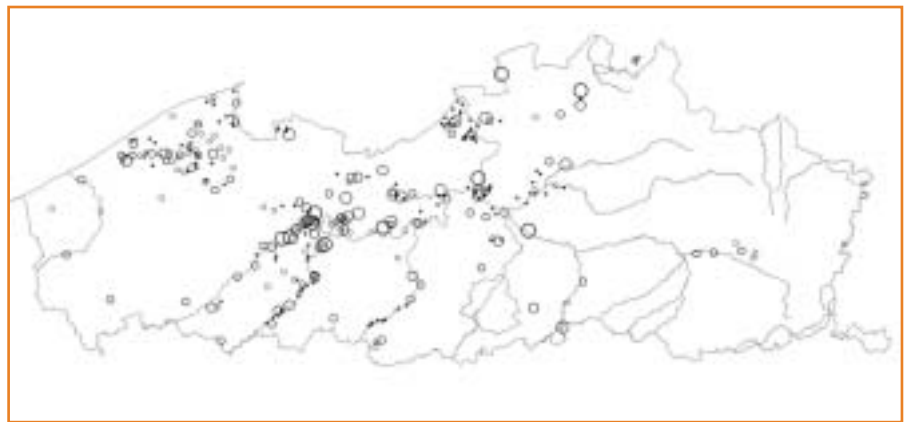
ANSELIN A., K. DEVOS & V. GEERS, 1993. Projekt Honker: een Vlavico-IWRB onderzoek naar het broed- en wintervoorkomen van de Canadese Gans, *Branta canadensis* in Vlaanderen. *Vlavico Nieuws* 6/3:3-5.

CASAER J., 2005. Afschotstatistieken. INBO-document.

Is er nu misschien toch een afvlakking van de populatie, of zelfs een daling aan de gang? Dit is voorlopig nog moeilijk te staven. Uit verslagen met afschotstatistieken (CASAER 2005) blijkt dat in 2004 bijna 3000 Canadese ganzen (wettelijk) afgeschoten werden. Daarnaast werden er in de voorbije drie jaar als beheersmaatregel nog vele honderden vogels tijdens de ruiperiode afgevoerd (o.a. in de Bourgoyen-Ossemers te Gent, in de Kalkense Meersen..). Er is zeker een invloed van deze maatregelen op de groeisnelheid van de populatie. Hoe groot die is kunnen we momenteel nog niet echt inschatten. Een volgende telling en het nog vollediger verzamelen van resultaten van alle beheersmaatregelen in de toekomst zou hierover meer duidelijkheid moeten geven.

Anny Anselin & Stijn Cooleman

anny.anselin@inbo.be

Figuur 1: Verspreiding van de Canadese Gans, Branta canadensis tijdens de telling van 27 januari 2007 (6 grootteklassen: 0: kruisje; 1-10, 11-50, 51-100, 101-200 en >200: steeds groter wordende bollen).

Canadese Ganzen - Glenn Vermeersch

